

Financial Law Institute

Working Paper Series

WP 2001-11

October 2001

*GESCHILLENREGELING EN
VRUCHTGEBRUIK*

Ingrid DE POORTER

*The **Financial Law Institute** is a research and teaching unit within the Law School of Ghent University, Belgium. The research activities undertaken within the Institute focus on various issues of company and financial law, including private and public law of banking, capital markets regulation, company law and corporate governance.*

*The **Working Paper Series**, launched in 1999, aims at promoting the dissemination of the research results of different researchers within the Financial Law Institute to the broader academic community. The use and further distribution of the Working Papers is allowed for scientific purposes only. Working papers are published in their original language (Dutch, French, English or German) and are provisional.*

*For more information and a full list of available working papers, please consult the **homepage** of the Financial Law Institute at:*

<http://www.law.rug.ac.be/fli>

GESCHILLENREGELING EN VRUCHTGEBRUIK

Ingrid De Poorter

Abstract

This paper focuses on problems that may occur when shareholders are confronted with a usufruct on shares in the dispute resolution procedure of the Company Code. Except for the specific claim for the transfer of the voting right (article 641 Company Code), the dispute resolution procedure does not provide rules regarding usufruct on shares. This situation gives rise to many questions, of which the most important is whether the usufructary can be considered a shareholder and thus be entitled to act as claimant or defendant in the dispute resolution procedure.

Comments to the Author:

Ingrid.Depoorter@rug.ac.be

To be published in:

T.R.V., nr. 6, 2001.

© *Financial Law Institute, Universiteit Gent, 2001*

GESCHILLENREGELING EN VRUCHTGEBRUIK

I. Inleiding

1. Problemen rond het vruchtgebruik op aandelen komen frequent voor. Met de wet van 14 mei 1981 kreeg de langstlevende echtgenoot immers het volledig vruchtgebruik van de aandelen die zich in de erfelijke boedel van de eerststervende bevinden. Sinds de wijziging van het vennootschapsrecht in 1995, meer specifiek door de invoering van de voormalige artikelen 190ter (Zie inzake de B.V.B.A.: artikelen 334 - 339 W. Venn. en inzake de N.V.: artikelen 636 - 641 W. Venn.) en 190quater (Zie inzake de B.V.B.A.: artikelen 340 - 341 W. Venn. en inzake de N.V.: artikelen 642 - 643 W. Venn.)¹ zal zich steeds vaker de problematiek betreffende vorderingen tot uitsluiting en uittreding van vennoten die aandelen bezitten die bezwaard zijn met een vruchtgebruik, voordoen. De rechten die aan de vruchtgebruiker worden toegekend, waaronder het stemrecht, worden in ons recht niet systematisch geregeld. Dit met uitzondering van de artikelen 334 - 339 W. Venn. (B.V.B.A.) en 642 - 643 W. Venn. (N.V.)², waarin de wetgever deze situatie, zij het impliciet, heeft trachten op te vangen: eenieder die het stemrecht uitoefent in een andere hoedanigheid dan die van eigenaar, kan om gegronde redenen in rechte worden gedwongen zijn stemrecht over te dragen aan de eigenaar van het aandeel. In deze uiteenzetting wordt echter de aandacht vooral toegespitst op de vordering tot uittreding in functie van het vruchtgebruik.

2. Ondanks het feit dat de wetgever inzake uitsluiting een degelijke regeling heeft uitgevaardigd m.b.t. vruchtgebruik op aandelen, voor zover de vruchtgebruiker de uitgeslotene is, liet hij echter na dit te doen m.b.t. de uittreding. Hierdoor blijven de antwoorden op diverse vragen voor discussie vatbaar: Kan de blote eigenaar een vordering op basis van art. 341/642 W. Venn. instellen indien hij de aandelen niet in volle eigendom bezit? Tegen wie dient een vordering tot uittreding te worden ingesteld? Kunnen gegronde redenen in hoofde van een vruchtgebruiker tot een vordering ex art. 341/642 W. Venn. leiden waardoor de blote eigenaar ook zijn rechten op de aandelen zou verliezen? Kan men een vruchtgebruiker verplichten om de aandelen in volle eigendom over te nemen?

Kortom, er wordt getracht een antwoord te formuleren op twee kernvragen: Vooreerst wordt onderzocht of de blote eigenaar, dan wel de vruchtgebruiker een vordering tot uitsluiting of uittreding kan instellen, om vervolgens ook na te gaan of dergelijke vordering ook tegen één van hen of beiden kunnen worden opgeworpen?

3. Om op deze en andere vragen een antwoord te kunnen formuleren, is het noodzakelijk kort de discussie die er bestaat rond vruchtgebruik op aandelen, aan te halen.

¹ In het nieuwe Wetboek van Vennootschappen, dat op 6 februari 2001 in werking is getreden, worden de termen “uitsluiting” en “uittreding” opgenomen.

² Artikelen 334 – 339/636 - 641 W. Venn.

II. Vruchtgebruik op aandelen.

A. Het vruchtgebruik: algemene kenmerken

4. Art. 578 B.W. omschrijft het vruchtgebruik als “*het recht om van een zaak waarvan een ander de eigendom heeft, het genot te hebben, zoals de eigenaar zelf, maar onder de verplichting om de zaak zelf in stand te houden.*”

De thematiek betreffende het vruchtgebruik op aandelen is in ons recht niet systematisch geregeld aangezien men bij de redactie van de gemeenrechtelijke bepalingen met betrekking tot het vruchtgebruik voornamelijk oog had voor het vruchtgebruik op onroerende goederen met een agrarisch karakter.³ Met uitzondering van twee specifieke bepalingen die uitdrukkelijk in de wet omtrent vruchtgebruik op aandelen voorkomen, moet men zich baseren op rechtspraak en rechtsleer om de rechtsrelaties van het vruchtgebruik op aandelen te analyseren. Net zoals de Franse wetgever over een aantal specifieke punten duidelijkheid heeft gecreëerd – of minstens een poging daartoe heeft ondernomen – zou het opvullen van deze lacune ook in België de rechtszekerheid dienen.⁴

5. Uit art. 581 B.W. vloeit voort dat ook aandelen kunnen belast worden met een vruchtgebruik,⁵ hetgeen het meest zal voorkomen bij het overlijden van een aandeelhouder.

Een belangrijk probleem inzake vruchtgebruik op aandelen betreft ondermeer de vraag welke de rechten zijn van de vruchtgebruiker t.o.v. de blote eigenaar, en meer specifiek, wie de lidmaatschapsrechten verbonden aan die aandelen, met inbegrip van het stemrecht, mag uitoefenen.

B. De rechtsverhouding tussen de blote eigenaar en de vruchtgebruiker

6. Slechts twee bepalingen werden door de wetgever met betrekking tot de problematiek van vruchtgebruik op aandelen in het Wetboek van Vennootschappen ingevoegd. Er is het artikel 237, lid 2 W. Venn. inzake de Eenpersoons-B.V.B.A. ingevolge waarvan de lidmaatschapsrechten toekomen aan diegene die van de enige vennoot het vruchtgebruik heeft geërfd, behoudens statutaire afwijking. Er is vervolgens ook het artikel 339/641 W. Venn. op grond waarvan vennoten met een bepaald effectenbezit kunnen vorderen dat wie het stemrecht uitoefent in een andere hoedanigheid dan die van eigenaar (bv. vruchtgebruiker), zijn stemrecht overdraagt aan de bezitter of andere bezitters van het aandeel.

De blote eigenaar en de vruchtgebruiker zijn beiden titularis van een zakelijk recht op eenzelfde zaak, waardoor beiden moeten rekening houden met elkaars rechten bij de uitoefening van hun eigen rechten. In principe mag de vruchtgebruiker van de zaak genieten en deze gebruiken, waardoor hij m.a.w. recht heeft op de vruchten van de zaak. De vruchtgebruiker wordt dan de volle eigenaar van de vruchten van de zaak. Maar de blote eigenaar zal, mits eerbiediging van de rechten van de vruchtgebruiker, kunnen blijven beschikken over zijn eigendomsrecht.

³ D. DE MAREZ, “Vruchtgebruik op aandelen die behoren tot een effectenportefeuille : een vruchtgebruik op aandelen of een vruchtgebruik op een effectenportefeuille?”, *V&F* 1999, nr. 2, p. 240.

⁴ Voor een beknopt overzicht en verdere verwijzingen zie onder meer: P. BAURAIN, “Modalités de l’usufruit successoral du conjoint sur les participations sociales”, *J.T.* 1999, 121-129; L. WEYTS, “Vennootschapsrecht en erfrecht” in *Knelpunten van dertig jaar vennootschapsrecht in de reeks Rechtspersonen- en vennootschapsrecht*, Kalmthout, Biblo, 1999, (20) 41-52; D. DE MAREZ, *o.c.*, p. 242, nr. 3.

⁵ Artikel 581 B.W. stelt namelijk dat een vruchtgebruik op elk roerend goed kan gevestigd worden. Artikel 529 B.W. vult aan dat aandelen in een vennootschap met rechtspersoonlijkheid roerende goederen zijn.

Niettemin zijn de rechten tussen de vruchtgebruiker en de blote eigenaar uitermate complex aangezien niet alleen de vruchten van de aandelen belangrijk zullen zijn, maar ook de machtspositie binnen de vennootschap die via de betrokken aandelen kan worden uitgeoefend.

7. In de rechtsleer bestaat er verdeeldheid over de vraag wie, in geval van vruchtgebruik de lidmaatschapsrechten, met inbegrip van het stemrecht, mag uitoefenen. De regel is namelijk dat de blote eigenaar de beschikkingsrechten geniet en de vruchtgebruiker de genotsrechten, maar toch ook zekere beheersrechten (de vruchtgebruiker is immers ook de beheerder, als goede huisvader van de zaak).⁶

8. In Frankrijk ging de vraag omtrent aan wie het stemrecht toekomt gepaard met de vraag wie nu precies als vennoot wordt beschouwd. Dat laatste is sedert geruime tijd voorwerp geweest van hevige discussies, waarbij het Franse Hof van Cassatie uiteindelijk de knoop heeft doorgehakt –zij het impliciet.⁷ Het heeft namelijk erkend dat de naakte eigenaar het recht heeft om de algemene vergadering bij te wonen, zelfs al was hem contractueel het stemrecht ontzegd ten voordele van de vruchtgebruiker. Het Hof baseert zich hiervoor op artikel 1884 van de Franse Code Civil dat stelde dat elke vennoot het recht heeft om deel te nemen aan gezamenlijke beslissingen. Het is hierbij onbelangrijk aan wie het stemrecht statutair dan wel conventioneel wordt toegewezen: de naakte eigenaar moet opgeroepen worden tot de Algemene Vergadering, heeft een informatierecht en de mogelijkheid om zich te laten horen. Het Hof heeft zich dus niet expliciet uitgesproken over de vraag of de vruchtgebruiker als vennoot kan beschouwd worden indien aan hem het stemrecht werd toegekend.⁸

9. In België heeft het Hof van Cassatie zich met betrekking tot deze materie nog niet uitgesproken, waardoor de rechtsleer en de rechtspraak van de lagere rechtbanken dient te worden onderzocht.

Indien de statuten een regeling bevatten met betrekking tot de onderlinge uitoefening van de rechten van de blote eigenaar en de vruchtgebruiker, lijkt er geen probleem te bestaan. Men dient daarbij enig voorbehoud te stellen. Indien het stemrecht verbonden aan de aandelen, belast met een vruchtgebruik, toekomt aan de vruchtgebruiker, zal deze laatste dit stemrecht slechts als een goede huisvader uitoefenen waarbij hij steeds rekening houdt met de oorspronkelijke bestemming die de blote eigenaar aan de zaak zou hebben gegeven. De vruchtgebruiker zou onrechtmatig handelen wanneer hij zijn stemrecht enkel zou aanwenden om de rechten van de blote eigenaar volledig uit te hollen (bv. door voor zeer royale dividenduitkering te stemmen zodat geen reserves kunnen aangelegd worden).

In het verlengde hiervan dient te worden beklemtoond dat het doelgebonden beheer, rekening houdend met het belang van de blote eigenaar en de verplichting de substantie van de zaak gelet op de bestemming ervan, m.n. in stand te houden, wordt versterkt door de verplichting, geldend voor elke aandeelhouder, om zijn stemrecht te goeder trouw uit te oefenen, mede rekening houdend met het belang van de vennootschap.⁹

⁶ P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *o.c.*, p. 43, nr. 55.

⁷ Cass. comm. fr. 4 januari 1994, *Bull. Joly* 1994, 279.

⁸ A. BENOÎT-MOURY en P. DELNOY, “L’usufruit successoral du conjoint et les droits associatifs découlant de participations sociales”, in J.L. RENCHON, *Les sociétés et patrimoine familiale: convergences et confrontations*, UCL, Brussel, Bruylant, 1996, p. 221, nr. 32.

⁹ A. VERBEKE, “Creatief met vruchtgebruik”, *T. Not.* 1999/10, p. 562, nr. 96.

10. Indien de statuten echter geen regeling bevatten omtrent de onderlinge verdeling van de lidmaatschapsrechten ingeval van vruchtgebruik op aandelen, rijst de vraag aan wie deze rechten dan toekomen. Verschillende stellingen werden door de rechtsleer naar voor geschoven.¹⁰

In een eerste stelling menen een aantal auteurs dat het stemrecht toekomt aan de blote eigenaar. Sommige van deze auteurs zijn immers van oordeel dat het de blote eigenaar is die de hoedanigheid van aandeelhouder bezit en dus als enige het stemrecht mag uitoefenen (substantietheorie)¹¹; anderen van deze auteurs baseren zich op het feit dat het stemrecht geen beheersdaad is over aandelen, maar wel over de vennootschap wat het genotsrecht van de vruchtgebruiker over de aandelen zou overschrijden¹².

Een tweede stelling wordt verdedigd door een aantal auteurs die van oordeel zijn dat het de vruchtgebruiker is die de stemrechten mag uitoefenen om hem toe te laten zijn genotsrechten uit te oefenen en te beschermen. Op die manier heeft de vruchtgebruiker het genot van de zaak zelf zoals de eigenaar (art. 578 B.W.) en de mogelijkheid om zijn verplichting de zaak als een goede huisvader in stand te houden en te beheren te voltooien (beheerstheorie).¹³ Dit echter onverminderd het controlerecht van de blote eigenaar.¹⁴

Tot slot zijn er rechtsgeleerden die het stemrecht toekennen al naargelang de soort beslissing die dient genomen te worden. De vruchtgebruiker oefent het stemrecht uit met betrekking tot beslissingen omtrent materies die het genotsrecht van de vruchtgebruiker aanbelangen, zoals op de gewone jaarlijkse algemene vergadering wanneer bv. over de goedkeuring van de jaarrekening en de dividenduitkering wordt beslist. Het stemrecht wordt toegekend aan de blote eigenaar wanneer beslissingen worden genomen die het wezen of het kapitaal van de vennootschap of het aandeel aanbelangen zoals bv. statutenwijzigingen (theorie van het ‘gemengd’ stemrecht).¹⁵ In Frankrijk werd een dergelijke regeling ingevoerd.¹⁶

Aangezien dit aanleiding kan geven tot vele toepassingsmoeilijkheden en interpretatiekwisaties, is sommige rechtspraak en rechtsleer eerder geneigd om binnen de algemene vergadering de gelijktijdige deelname van de vruchtgebruiker en de blote eigenaar te eisen. Naar analogie van art. 461 W. Venn.¹⁷ dient de uitoefening van de rechten, verbonden aan de aandelen te worden geschorst totdat één enkele persoon is aangewezen als eigenaar van het effect ten aanzien van de vennootschap (theorie van de opschorting). Een dergelijke regeling is echter niet langer conform de algemene beginselen van het vruchtgebruik aangezien het eigendomsrecht geen optelsom is van vruchtgebruik en blote eigendom, maar van elkaar verschillende en complementaire rechten. De rechten van de blote eigenaar beginnen immers waar

¹⁰ G. BATS, “Tijdelijk vruchtgebruik op aandelen: waarderingsproblematiek anno 2000 – juridische en bedrijfseconomische aandachtspunten”, in *Liber Amicorum Instituut der Bedrijfsrevisoren*, Die Keure, Brugge, 2000, 22.

¹¹ L. WEYTS, “Vennootschapsrecht en erfrecht”, *o.c.*, p. 44, nr. 4

¹² H. DE PAGE, *Traité élémentaire du droit civil belge*, VI, Brussel, Bruylant, 1942, 222.

¹³ P. BAURAIN, *o.c.*, p. 122.

¹⁴ A. VERBEKE, *o.c.*, nr. 93, p. 560.

¹⁵ J. DU MONGH, *o.c.*, nr. 29-31, p. 222-224.

¹⁶ Artikel 163, lid 1 van de Loi n° 66-537 du 24 juillet 1966 sur les sociétés commerciales bepaalt: “*Le droit de vote attaché à l'action appartient à l'usufruitier dans les assemblées générales ordinaires et au nu-propriétaire dans les assemblée générales extraordinaires.*”; zie ook D. DE MAREZ, “Vruchtgebruik op aandelen: geen eenduidig begrip”, *Bank Fin.* 2000/6, p. 414-415.

¹⁷ Art. 461 W.Venn.: “*Indien een effect aan verscheidene eigenaars toebehoort, kan de vennootschap de uitoefening van de eraan verbonden rechten schorsen totdat een enkele persoon is aangewezen als eigenaar van het effect ten aanzien van de vennootschap.*”

deze van de vruchtgebruiker eindigen, zowel in omvang en in tijd. Tijdens het bestaan van het vruchtgebruik beschikt de blote eigenaar weliswaar over een eigen zakelijk recht dat hij kan beschermen, belasten en waarover hij kan beschikken, maar de uitoefening van zijn rechten worden steeds begrensd door de rechten van de vruchtgebruiker. Hetzelfde geldt vice versa.¹⁸

11. Tot slot is het belangrijk voor het verloop van deze uiteenzetting om stil te staan bij de vraag of er een verschil bestaat tussen de rechten en verplichtingen van de blote eigenaar en de vruchtgebruiker indien we te maken hebben met effecten of aandelen aan toonder, dan wel op naam.

In het geval men te maken heeft met effecten of aandelen aan toonder, zou men immers verkeerdelijk kunnen concluderen dat dit een oneigenlijk vruchtgebruik is, in plaats van een eigenlijk vruchtgebruik. Het verschil is belangrijk aangezien in het eerste geval de vruchtgebruiker eigenaar wordt van de goederen en er bijgevolg in de regel de volledige beschikking over heeft.

In de rechtsleer en de rechtspraak wordt echter aangenomen dat vruchtgebruik van titels aan toonder geen oneigenlijk vruchtgebruik is. Effecten aan toonder zijn weliswaar soortzaken, maar ze zijn niet onmiddellijk verbruikbaar, minstens zijn ze niet bestemd om onmiddellijk of op zeer korte termijn het patrimonium te verlaten.¹⁹

III. De vordering tot uitsluiting bij een vruchtgebruik op aandelen

12. Wanneer gegronde redenen bestaan, kan de aandeelhouder in rechte vorderen dat eenieder die het stemrecht uitoefent in een andere hoedanigheid dan die van eigenaar, zijn stemrecht overdraagt aan de bezitter of de andere bezitters van het aandeel. De vordering komt toe aan één of meer aandeelhouders, die gezamenlijk effecten bezitten die 30 % vertegenwoordigen van de stemmen verbonden aan het geheel van de bestaande effecten, of 20 % indien de vennootschap effecten heeft uitgegeven die het kapitaal niet vertegenwoordigen of aandelen waarvan de nominale waarde of de fractiewaarde 30 % van het kapitaal van de vennootschap vertegenwoordigt.²⁰

Een vordering tot gedwongen uitsluiting, ook wel “private onteigening in het belang van de vennootschap genoemd”, is een zeer ingrijpend middel om een einde te stellen aan onderlinge twisten en ruzies tussen de aandeelhouders binnen een vennootschap. Om die reden is het uitermate belangrijk na te gaan of ook de vruchtgebruiker tevens bevoegd is om deze vordering in te stellen.

13. De vordering tot overdracht van stemrecht is een variëteit op de vordering tot uitsluiting en is op maat geschreven van het zakelijk recht van vruchtgebruik.²¹ Dit artikel werd op een nogal slaafse wijze overgenomen uit het Nederlandse recht.²² In Nederland wordt de procedure van overdracht van stemrecht immers gebruikt voor vruchtgebruik en pand. In deze gevallen voorziet het Nederlandse vennootschapsrecht dat het stemrecht bij wet toekomt aan de vruchtgebruiker en de pandhouder, hetgeen in België, zoals reeds gestipuleerd werd, niet het geval is.

¹⁸ Voor een volledige uiteenzetting zie: J. DU MONGH, *o.c.*, p. 214-216 en 223-224, nrs. 9-13 en 31-32 .

¹⁹ J. DU MONGH, *o.c.*, p. 213, nr. 5.

²⁰ Art. 190ter, § 7 Venn. W. (Art. 339 W. Venn.: B.V.B.A. en art. 641W. Venn.: N.V.)

²¹ L. CORNELIS en J. WILLEMEN, “De stok achter de deur”, in K. BYTTEBIER, R. FELTKAMP en A. FRANCOIS (ed.), *De gewijzigde vennootschapswet 1995*, Kluwer, Antwerpen, 1996, nr. 38, p. 339.

²² E. POTTIER en M. DE ROECK, “Le divorce entre actionnaires: premiers applications jurisprudentielles des procédures d’exclusions et de retrait”, *T.B.H.* 1998, p. 582, nr. 143; B. TILLEMANN en G. VAN SOLINGE, “De uittreding en uitsluiting”, *T.P.R.* 2000, p. 700, nr. 136.

De ratio legis van deze bepaling is duidelijk: de wetgever beoogt een sanctie te stellen op een gedraging bij de uitoefening van het stemrecht door te verbieden dat dit stemrecht nog verder wordt uitgeoefend.²³ Het is immers niet ondenkbaar dat een fout in het stemgedrag van de vruchtgebruiker wordt toegerekend aan de naakte eigenaar krachtens een vordering tot uitsluiting.

Bij misbruiken van de vruchtgebruiker kan de naakte eigenaar een gemeenrechtelijke vordering inleiden op basis van art. 618 B.W. Maar anderzijds biedt de regeling betreffende de gedwongen overdracht van het stemrecht zowel aan de ‘bezitter’ van de aandelen, alsook aan de andere vennoten een mogelijkheid om het stemgedrag te wijzigen, zonder een ingrijpende verandering in de samenstelling van het kapitaal te creëren.

Voor zover wij weten is de hierboven gepubliceerde uitspraak van de Rechtbank van Koophandel te Hasselt van 30 maart 2001 de eerst gepubliceerde uitspraak omtrent de gedwongen overdracht van het stemrecht.²⁴

A. Vorderingsgerechtigden en andere partijen in het geding

14. De vordering kan ingesteld worden door één of meer aandeelhouders die gezamenlijk het door de wet bepaalde aantal effecten bezitten. Aangezien deze drempels dezelfde zijn als noodzakelijk voor een vordering tot uitsluiting en in casu niet ter discussie staan, richten wij onze aandacht voornamelijk op het vorderingsrecht van de blote eigenaar t.o.v. de vruchtgebruiker.

15. De vordering strekt ertoe om aan ‘de bezitter of de andere bezitters’ van het aandeel, de aandelen of het stemrecht verbonden aan aandelen te doen overdragen. Kennelijk heeft de wetgever in deze bepaling het nochtans belangrijke onderscheid tussen eigendom en bezit verwaarloosd.²⁵ Het lijkt immers geen twijfel dat de wetgever in deze bepaling veeleer de (naakte) eigenaar in plaats van ‘bezitter’ diende in te passen.²⁶

De vordering tot uitsluiting vereist dat men bevoegd is om daden van beschikking te stellen. Zoals reeds werd geargumenteed²⁷, en ook door de Voorzitter van de rechtbank van Koophandel van Bergen terecht in zijn vonnis van 16 maart 2001 – in dit tijdschrift weergegeven - wordt verdedigd, kan het niet betwist worden dat het recht om het goed, belast met vruchtgebruik, te vervreemden immers toebehoort aan de blote eigenaar, en niet aan de vruchtgebruiker.²⁸

Bijkomend argument om te besluiten dat de blote eigenaar zelf een vordering tot uitsluiting kan instellen, en dit naast de vennoten die aandelen in volle eigendom bezitten, blijkt uit het gegeven dat de aantasting van het vennootschapsbelang door het stemgedrag van de vruchtgebruiker eveneens schade kan berokkenen aan de

²³ *Gedr. St. Senaat*, 1993-94, nr. 1086/2, p.431.

²⁴ E. POTTIER en M. DE ROECK, “Le divorce entre actionnaires: premiers applications jurisprudentielles des procédures d’exclusions et de retrait”, *T.B.H.* 1998, p. 582, nr. 143.

²⁵ De eigendom is het recht van heerschappij over een goed, recht dat zich doorgaans door het bezit, d.w.z. door de feitelijke meerschapp over dat goed veruiterlijkt wordt. Eigendom omvat het recht van genot en het recht van beschikking, bezit is op zich genomen een louter feit: A. KLUYSKENS, *Zakenrecht, Beginselen van Burgerlijk Recht*, deel 5, Standaard, Antwerpen, 1953, p. 49-85.

²⁶ In die zin: J.M. NELISSEN GRADE, “De geschillenregeling en de uitkoopregeling”, in *De Nieuwe vennootschaps wetten van 7 en 13 april 1995*, Biblo, Kalmthout, 1995, p. 362, vn. 114; H. BRAECKMANS, “De vennootschaps wet van 13 april 1995: repareren en innoveren”, *R.W.* 1995-96, p. 1490, nr. 147;

²⁷ *Supra*, nrs. 6-9.

²⁸ In die zin: M. WAUTERS, noot bij Voorz. Kh. Bergen, 16 maart 2001, *T.B.H.* 2001, nr. 9, p. 629.

blote eigenaar en niet enkel aan de vennoten die de aandelen in volle eigendom bezitten.²⁹

16. Op straffe van niet-ontvankelijkheid van de vordering worden de bezitter of de andere bezitters (lees: eigenaar(s)) van het aandeel gedagvaard om te verschijnen, tenzij zij eveneens eiser zijn. Indien de blote eigenaar niet zelf eiser is, moeten de andere aandeelhouders op straffe van niet-ontvankelijkheid de blote eigenaar eveneens dagvaarden. Op die manier kan hij in de procedure tussenkomen.

B. De gevolgen voor het vruchtgebruik

17. De gedwongen overdracht van het stemrecht betekent dat het stemrecht overgaat naar de bezitters van het aandeel: bij vruchtgebruik op aandelen gaat het stemrecht terug naar de blote eigenaar. Voor het verlies van het stemrecht ontvangt de vruchtgebruiker geen vergoeding. Artikel 338/640 W. Venn. inzake de prijsbepaling bij de gedwongen overname van aandelen, is dus in deze niet van toepassing. Als argument voor het niet toekennen van enige vergoeding wordt ingeroepen dat de waarde van het stemrecht buitengewoon moeilijk te bepalen valt.³⁰ Anderzijds blijft het vruchtgebruik, na een geslaagde vordering tot overdracht van het stemrecht, onaangetast.

IV. De uittreding bij een vruchtgebruik op aandelen

18. Artikel 642 W. Venn. stipuleert: *‘Iedere aandeelhouder kan om gegronde redenen in rechte vorderen dat zijn aandelen alsmede de in aandelen converteerbare obligaties of warrants die hij bezit, worden overgenomen door de aandeelhouders op wie deze gegronde redenen betrekking hebben.(...)’*

De ratio legis van dit artikel bestaat er in om de individuele aandeelhouder, ongeacht of het een minderheids- dan wel een meerderheidsaandeelhouder betreft, de mogelijkheid te bieden uit de vennootschap te stappen middels een gedwongen overname van zijn aandelen door de aandeelhouders op wie de gegronde redenen betrekking hebben, die maken dat van de eerstbedoelde aandeelhouder, in alle redelijkheid, niet meer kan worden verwacht dat hij nog langer aandeelhouder blijft.³¹ Hieruit blijkt het grote onderscheid tussen de vordering tot uitsluiting^{32,33}, ingesteld ter vrijwaring van het vennootschapsbelang en de vordering tot uittreding dat zich toespitst op het persoonlijk belang van de aandeelhouder.³⁴

A. Vorderingsgerechtigden: blote eigenaar of vruchtgebruiker?

19. In het, in dit tijdschrift weergegeven, arrest van het Hof van Beroep van Brussel van 14 april 2000 vragen de verweerders de onontvankelijkheid van de vordering tot uittreding op

²⁹ B. TILLEMEN en G. VAN SOLINGHE, o.c., p. 702, nr. 141.

³⁰ B. TILLEMEN en G. VAN SOLINGHE, o.c., nr. 138-139, p. 701 en 702; T. TILQUIN, “Exclusion, retrait, reprise et dissolution dans le projet 1005”, verslagboek van de studiedag van de C.V.D.A. op 20 september 1994, bijzonder nummer R.P.S. 1994, nr. 23, p. 82.

³¹ *Gedr. St. Senaat*, 1992-93, nr. 1005/1, 44 en nr. 1005/20, 24 en 25.

³² Het recht tot uittreding zoals we terugvinden in de art. 636 tot 641 W. Venn. houdt in dat een of meer aandeelhouders die aan bepaalde voorwaarden voldoen zoals in de wet worden verduidelijkt, het recht hebben om wegens gegronde redenen van een andere aandeelhouder te eisen dat hij zijn aandelen aan hem overdraagt.

³³ Artt. 334 – 339 W. Venn.: B.V.B.A. en artt. 636 tot 641 W. Venn.: N.V.

³⁴ *Gedr. St. Senaat*, 1992-93, nr. 1005/19, 122.

basis van art. 7 van de statuten van de N.V. M. In art. 7 van de statuten van de N.V. M. staat het volgende: “*Seul l’usufruitier exerce les droits sur les titres*”.

De statuten kunnen een regeling bevatten omtrent de rechtspositie van de vruchtgebruiker tegenover de blote eigenaar waaruit zou voortvloeien dat enkel de vruchtgebruiker een vordering ex art. 341/642 W. Venn. zou kunnen instellen.

Aangezien de geschillenregeling van dwingend recht is,³⁵ zijn die statutaire clausules nietig die vóór het ontstaan van enig geschil het recht tot gerechtelijke uittreding of uitsluiting beperken. Bijgevolg dient geen rekening gehouden te worden met een dergelijke statutaire bepaling in het kader van een vordering tot uittreding.

20. De vordering tot uittreding kan door een aandeelhouder worden ingesteld d.w.z. dat voor de ontvankelijkheid van de eis, vereist is dat de bezitter van de aandelen deze als eigenaar bezit en dat zijn bezit niet voor betwisting vatbaar is.^{36,37} Het betreft een voorwaarde die betrekking heeft op de ontvankelijkheid van de vordering. Aangezien de aandelen in vruchtgebruik werden gegeven, ontstaat er i.c. onduidelijkheid over wie een vordering tot uittreding kan instellen: de blote eigenaar, de vruchtgebruiker of beiden?

21. Het instellen van een vordering tot uittreding, is een daad van beschikking. Aangezien een daad van beschikking in de regel toekomt aan de blote eigenaar, zou men hieruit kunnen afleiden dat enkel de blote eigenaar een vordering ex art. art. 341/642 W. Venn. kan instellen. Evenwel zal de blote eigenaar dit beschikkingsrecht niet onbeperkt kunnen uitoefenen. Een dergelijke beschikking kan het bestaan van het vruchtgebruik immers niet negeren en moet de rechten van de vruchtgebruiker respecteren.³⁸ De blote eigenaar kan immers maar de rechten overdragen waarover hij beschikt. Indien de blote eigenaar dus een vordering instelt op basis van art. 341/642 W. Venn., zal hij nooit de aandelen in volle eigendom kunnen overdragen zoals de wet impliciet bepaalt en zullen de aandelen bezwaard blijven met een vruchtgebruik.

22. Anderzijds rijst de vraag of de vruchtgebruiker om gegronde redenen zou kunnen vorderen dat de aandelen waarover hij het vruchtgebruik heeft, worden overgenomen door de andere aandeelhouders?

Op basis van een aantal stellingen in de rechtsleer³⁹ of op basis van statutaire bepalingen, is het mogelijk dat de vruchtgebruiker over de meest uitgebreide rechten beschikt, verbonden aan het aandeel. Hieruit kan men echter niet onomwonden besluiten dat het recht een vordering tot uittreding in te stellen, ook toekomt aan de vruchtgebruiker.

Zoals de wetsbepaling duidelijk stelt, kan enkel een ‘aandeelhouder’ wegens gegronde redenen een vordering tot uittreding instellen. Hierbij zou men kunnen stellen dat de ‘feitelijk bezitter’ geen vennoot is; het moet gaan om een juridisch bezitter die als ‘eigenaar’ bezit (*animus domini*) en waarvan het bezit niet voor

³⁵ Brussel 20 april 1999, *T.R.V.* 1999, 432; Vz. Kh. Leuven 22 juni 1999, *T.B.H.* 2000, p. 654; *Gedr. St. Senaat*, 1993-94, nr. 1086/2, p. 416-417; S. GILCART, “Les articles 190ter et 190 quater des lois coordonnées sur les sociétés commerciales: réflexions sur deux nouvelles procédures de résolution des conflits entre associés”, *R.R.D.* 1997, 290; B. TILLEMEN en G. VAN SOLINGE, “De uittreding en uitsluiting”, *T.P.R.* 2000, p. 636-637, nrs. 9-11; M. TISON, “Uitdrijving of uittreding van aandeelhouders in de N.V. en de B.V.B.A.”, in *Gandaius Actueel II*, Gent, Story Scienta, 1997, p. 48-49, nr. 48-49

³⁶ B. TILLEMEN en G. VAN SOLINGE, *o.c.*, p. 704, nr. 151.

³⁷ Voor de invoering van het wetboek van vennootschappen (W. 7 mei 1999, *B.S.* 6 augustus 1999), gebruikte men de term ‘vennoot’ in plaats van ‘aandeelhouder’. Gezien men nu een onderscheid maakt naargelang men te maken heeft met een B.V.B.A. of een N.V., heeft men ook deze termen opgesplitst.

³⁸ Art. 599, 1ste lid B.W.

³⁹ Zie supra nr. 10

betwisting vatbaar is.⁴⁰ Dit houdt in dat de stemgerechtigde vruchtgebruiker, die weliswaar het feitelijk bezit heeft, niet als vennoot (aandeelhouder) in aanmerking komt voor de vordering ex art. 341/642 W. Venn.⁴¹

Aansluitend hierbij is het belangrijk om te bepalen wat onder het voorwerp van de vordering kan verstaan worden om hieruit af te leiden dat enkel de blote eigenaar een vordering tot uittreding kan instellen.

Er wordt immers aanvaard dat de vordering betrekking heeft op ‘alle effecten die rechtstreeks of potentieel de hoedanigheid van vennoot verlenen in de vennootschap’.⁴² Aangezien enkel de blote eigenaar de eigendomsrechten van de effecten kan overdragen, tenzij de bestemming van het vruchtgebruik anders bepaalt, en de vruchtgebruiker enkel over zijn zakelijke recht kan beschikken, zou hieruit nogmaals kunnen afgeleid worden dat enkel de blote eigenaar een vordering ex artikel 341/642 W. Venn. kan instellen. Met andere woorden, alhoewel de vruchtgebruiker schijnbaar over de meest uitgebreide bevoegdheden kan beschikken, heeft enkel de blote eigenaar de hoedanigheid van aandeelhouder, gezien het beschikkingsrecht dat hij heeft over de aandelen in de vennootschap.

B. Tegen wie kan een vordering tot uittreding ingesteld worden: de blote eigenaar of de vruchtgebruiker?

23. De vordering op grond van artikel 341/642 W. Venn. moet ingeleid worden tegen één of meerdere aandeelhouders, op wie de door de eiser ingeroepen gegronde redenen betrekking hebben.⁴³ Men zou zich ook de vraag kunnen stellen tegen wie men een vordering tot uittreding moet instellen indien de gegronde redenen worden aangetoond in hoofde van de vruchtgebruiker. Hij kan namelijk over zeer uiteenlopende rechten beschikken, verbonden aan zijn vruchtgebruik op aandelen, waardoor ook in zijn hoofde gegronde redenen kunnen worden aangetoond.

24. Algemeen wordt gesteld dat de verweerder(s) aandeelhouder moet(en) zijn: houders van winstbewijzen, van al dan niet converteerbare obligaties, van warranten of inschrijvingsrechten worden hiervan uitgesloten. Bijkomende voorwaarde is natuurlijk dat de gegronde redenen die de eiser aanvoert betrekking moeten hebben op de gedaagden.

25. Opnieuw rijst de vraag of een vruchtgebruiker die over uitgebreide rechten kan beschikken met betrekking tot de aandelen, als aandeelhouder kan worden beschouwd in de zin van artikel 341/642 W. Venn. indien op hem de gegronde redenen betrekking hebben.

26. Om dezelfde redenen die reeds hoger werden aangehaald, zou men opnieuw tot het besluit kunnen komen dat de vruchtgebruiker niet als aandeelhouder kan beschouwd worden.⁴⁴ Een bijkomend argument kan eventueel gevonden worden in

⁴⁰ Art. 2279 B.W.

⁴¹ L. CORNELIS en J. WILLEMEN, “De stok achter de deur”, *o.c.*, p. 305, nr. 16; M. TISON, *o.c.*, 1997, p. 55, nr. 96 (Het “bezit” verwijst in werkelijkheid naar de eigendom van effecten: effecten die de vennoot niet animo domini bezit, vallen niet binnen de uitdrijving of uittreding ten aanzien van die vennoot).

⁴² M. TISON, *o.c.*, p. 55, nr. 95.

⁴³ H. BRAECKMANS, “De gedwongen overdracht en overneming van aandelen: nieuwe rechtspraak”, *Not.Fisc.Maandblad* 1998/9, p. 224, nr. 48.

⁴⁴ Ter verduidelijking is te herhalen dat de verweerder(s) de naakte eigenaars of in geval of in geval de (juridische) bezitters (cf. 2279 B.W.) van de aandelen moeten zijn.

het tijdelijk karakter van het vruchtgebruik.⁴⁵ Indien men immers in hoofde van de vruchtgebruiker de gegronde redenen kan aantonen en hem dus als gedaagde partij erkent, zou dit betekenen dat de vruchtgebruiker gedwongen wordt een aantal aandelen in ‘volle eigendom’ over te nemen en zijn rechten binnen de vennootschap niet langer tijdelijk zijn.

Dit argument weegt evenwel minder zwaar. Men mag immers niet uit het oog verliezen dat het de vruchtgebruiker is in wiens hoofde de gegronde redenen aangetoond werden. Een aan artikel 339/641 W. Venn. analoge bepaling was voor dit probleem ongetwijfeld de meest consequente en dus ook geschikte oplossing geweest. (cf. infra nr. 33)

C. “Gegronde redenen”

27. Kan de blote eigenaar gedwongen worden om aandelen over te nemen omwille van gegronde redenen door de vruchtgebruiker begaan? En omgekeerd dringt zich de vraag op wanneer de eisende aandeelhouder - blote eigenaar dermate in zijn belangen is geschaad dat er van hem redelijkerwijze niet meer kan verwacht worden dat hij nog langer vennoot blijft?

1. Wanneer is de eisende aandeelhouder - blote eigenaar dermate in zijn belangen geschaad dat er van hem redelijkerwijze niet meer kan verwacht worden dat hij nog langer vennoot blijft?

28. Bij de uittredingsprocedure kan men de vraag stellen of de samenwerking tussen de partijen als vennoten al dan niet definitief en onherroepelijk is verstoord, zodat de verderzetting van de vennootschapsovereenkomst niet van de eiser kan worden verwacht.⁴⁶

Het is duidelijk dat de belangen van een vruchtgebruiker tegengesteld zijn aan die van een blote eigenaar. De vruchtgebruiker wil dividenden; de blote eigenaar wil reserveren, d.i. zijn aandeel in stand houden.⁴⁷

29. In hoeverre kan de blote eigenaar gegronde redenen invoeren die betrekking hebben op rechten die aan de vruchtgebruiker toebehoren? Heeft de blote eigenaar met andere woorden het recht om gegronde redenen in te roepen die hem niet rechtstreeks benadelen,⁴⁸ maar waarvan de vruchtgebruiker wel rechtstreeks schade ondervindt?⁴⁹

⁴⁵ Vruchtgebruik kan op vele manieren eindigen zoals blijkt uit de art. 617 tot 624 B.W. Aangezien vruchtgebruik bovendien als een belemmering wordt aanzien voor het vrij goederenverkeer, wordt het tijdelijk karakter van dit recht steeds van openbare orde beschouwd, zie onder meer: H. DE PAGE, *Traité élémentaire du droit civil belge*, VI, Brussel, Bruylant, 1942, 157; H. VANDENBERGHE, “Actuele problemen van het vruchtgebruik”, *T.P.R.* 1983, 54; P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *o.c.*, p. 69, nr. 95.

⁴⁶ Vz. Kh. Turnhout 22 november 1996, *V&F* 1997, 50; Vz. Kh. Verviers 31 januari 1997, *T.R.V.* 1997, 156; *R.P.S.* 1997, 270; *R.R.D.* 1997, 313.

⁴⁷ L. WEYTS, “Vennootschapsrecht en erfrecht”, *o.c.*, nr. 4, p. 44.

⁴⁸ Aansluitend kan vermeld worden dat bij een vordering tot uittreding veeleer het individuele belang van de uittredende vennoot centraal staat. Aangezien dit i.c. niet ter discussie staat, zullen we hier niet verder op in gaan. Zie ook: M. TISON, *o.c.*, 1997, 59.

⁴⁹ I.c. is dit echter niet het geval aangezien de eiseres vooral het verarmen van de onderneming als gegronde reden aanklaagt waardoor de patrimoniale vennootschap verandert van bestemming in een vennootschap met als doel het opslaan van ‘financiële reserves’ ten voordele van ‘derde’ vennootschappen waarin de verweerders belangen hadden.

30. Artikel 341/642 W. Venn. heeft betrekking op het geval dat een vennoot die door de gedragingen van andere vennoten zodanig in zijn rechten of belangen wordt geschaad dat men redelijkerwijs niet meer kan verwachten dat hij nog langer vennoot blijft. Artikel 642 W. Venn. beoogt de bescherming van de individuele aandeelhouder.⁵⁰ Welke is het belang van de blote eigenaar?

In principe zou men kunnen denken dat, aangezien de belangen van de vruchtgebruiker tegengesteld zijn aan deze van de blote eigenaar, de blote eigenaar enkel zijn eigen belangen als grond voor de vordering ex artikel 341/642 W. Venn. kan instellen. Maar uit art. 599, 1° lid B.W. volgt dat tijdens het bestaan van het vruchtgebruik, de blote eigenaar beschikt over een eigen zakelijk recht dat hij kan beschermen, belasten en waarover hij kan beschikken, maar waar de uitoefening van zijn rechten steeds wordt begrensd door de rechten van de vruchtgebruiker.⁵¹ Het tijdelijk karakter van het vruchtgebruik brengt met zich dat de blote eigenaar een oogje in het zeil mag houden en erop toezien dat zijn rechten, waaronder ook het recht op dividenden eens het vruchtgebruik afgelopen is, niet teniet gaan door beslissingen genomen door de vruchtgebruiker.

Er moet dan ook besloten worden dat de blote eigenaar vooral belang heeft bij handelingen die de waarde van aandelen kunnen beïnvloeden. O.i. heeft dit tot gevolg dat de blote eigenaar alle gegronde redenen kan invoeren die betrekking hebben op zowel het reserveren van de aandelen, als op het toezien dat de aandelen nog voldoende dividenden opleveren.

2. Wie kan gedwongen worden om aandelen over te nemen?

31. De vordering tot uittreding waardoor aandelen gedwongen dienen overgenomen te worden, is een drastische maatregel waarbij een vennoot of aandeelhouder tegen zijn wil in, aandelen moet overnemen en bijgevolg gedwongen worden de prijs daarvoor te betalen.⁵² De vordering moet daarom met de nodige terughoudendheid worden toegepast. Enkel wanneer blijkt dat er geen alternatief bestaat, kan zij een uitweg bieden.⁵³ Een vordering ex art. 341/642 W. Venn. is dus subsidiair en kan slechts als uiterst redmiddel – naast de ontbinding van de vennootschap – worden aangewend.⁵⁴ De eisende partij moet eerst aantonen dat ze al haar rechten heeft aangewend om de gegronde reden te ondermijnen.

Inzake vruchtgebruik, en de eventuele misbruiken door de vruchtgebruiker van rechten die een gegronde reden zouden kunnen uitmaken, beschikt de blote eigenaar over een zeker controlerecht. De blote eigenaar kan optreden tegen misbruik van de vruchtgebruiker door middel van zijn verzetsrecht, waardoor hij in het uiterste geval de vruchtgebruiker vervallen kan doen verklaren van zijn vruchtgebruik.⁵⁵ Dit is een

⁵⁰ *Gedr. St. Senaat* 1992/93, nr. 1068/2, 440.

⁵¹ Cass. 14 november 1975, *A.C.* 1976, 335, Cass. 24 februari 1978, *R.W.* 1978-1979, 615; J. DU MONGH, *o.c.*, p. 214, nr. 10.

⁵² Deze vorm van eigendomsaantasting werd niet in strijd geacht met het recht op het ongestoord genot van eigendom overeenkomstig artikel 1 eerste protocol E.V.R.M., 10 G.W. en art. 293 EG-verdrag; zie hieromtrent: B. TILLEMANS en G. VAN SOLINGE, "Uittreding en uitsluiting", *o.c.*, nrs. 27 – 30, p. 646 – 649.

⁵³ Voorz. Kh. Charleroi, 5 februari 1998, *Rev. Prat. Soc.* 1998, 427 noot; Voorz. Kh. Charleroi, 30 april 1998, *J.T.* 1998, 555; *J.L.M.B.* 1999, 1253.

⁵⁴ Vz. Kh. Charleroi 5 februari 1998, *R.P.S.* 1998, nr. 6764, 427; *Gedr. St. Senaat* 1989-90, nr. 1214/5; P. COLLE en D. SCHUERMANS, "Over de wisselwerking tussen het vennootschapsbelang en het persoonlijk belang van de eisende aandeelhouder bij de gedwongen overname van aandelen (art. 190quater Venn.W.), *V&F* 1997, p. 300, nr. 12; H. LAGA, J. DE LEENHEER en G. DELVAUX, *De geschillenregeling en het uitkooprecht in vennootschappen*, Instituut der Accounts (IDAC), Brussel 2000, 19, nr. 28; B. TILLEMANS en G. VAN SOLINGE, *o.c.*, p. 640-641, nr. 16-18.

⁵⁵ Dit principe volgt uit artikel 618 B.W.; P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *o.c.*, nr. 65, p. 50.

ander middel waarop de blote eigenaar beroep zou kunnen doen indien de vruchtgebruiker zijn lidmaatschapsrechten zou misbruiken. Men zou er dus met andere woorden kunnen op aandringen dat de eisende vennoot vooreerst de medevennoot, blote eigenaar op de hoogte moet brengen van de mogelijke gegronde redenen alvorens het ultieme middel van uittreding in te stellen.

32. Om een antwoord te formuleren op bovengestelde vraag, dient men opnieuw art. 341/642 W. Venn. te lezen: *‘Iedere aandeelhouder kan (...) in rechte vorderen dat zijn aandelen (...) worden overgenomen door de aandeelhouder op wie deze gegronde redenen betrekking hebben.’*

De procedure moet ingeleid worden tegen de aandeelhouder(s) die de rechten of de belangen van de eiser schaadt.⁵⁶ Indien de vruchtgebruiker, in wiens hoofde gegronde redenen kunnen aangetoond worden, tevens aandelen van de vennootschap in volle eigendom bezit, dan kan hij in die hoedanigheid veroordeeld worden om de aandelen gedwongen over te nemen, zoals i.c. het geval is. Indien er meerdere verweerders zijn, zou dit in principe enkel pro rata van zijn aandelenbezit in volle eigendom zijn.

33. Indien de vruchtgebruiker de rechten of belangen van de eiser heeft geschonden, kan hij dan in zijn hoedanigheid van vruchtgebruiker gedwongen worden tot overname van de aandelen? Alhoewel de vruchtgebruiker over uitgebreide genots- en beheersrechten⁵⁷ waaronder stem- en lidmaatschapsrechten, kan beschikken, is en blijft de regel dat de blote eigenaar de beschikkingsrechten geniet.⁵⁸ In de toekenning van de beheersrechten aan de vruchtgebruiker kan men vrij ver gaan, zodat men daaruit verkeerdelijk zou kunnen afleiden dat de vruchtgebruiker ook effectief aandeelhouder is in de zin van 341/642 W. Venn.

Bovengestelde redenering resulteert uit het gegeven dat vrijwel algemeen wordt aanvaard dat de vruchtgebruiker de blote eigenaar moet betrekken in de besluitvorming telkens wanneer de ‘substantie van het goed in het geding zou kunnen zijn en wanneer hij meent dat hij geen beslissing mag nemen tot dewelke hij als goede huisvader nochtans verplicht is, zonder de blote eigenaar erin te betrekken’.⁵⁹ Op die manier wordt het voorkeurrecht van de aandeelhouder om in te schrijven op nieuwe aandelen bij een kapitaalverhoging, toegekend aan de blote eigenaar. Dit recht is immers aan de titel verbonden.

Bij een vordering tot uittreding is het een plicht van de houders van de aandelen waarop de gegronde redenen van toepassing zijn om de aandelen van eisende partij over te nemen. Maar uit een lezing van de wet kan o.i. echter niet afgeleid worden dat de vruchtgebruiker als houder van aandelen worden beschouwd. De sanctie tot gedwongen overname van aandelen kan dan ook niet worden ingesteld jegens de aandeelhouder; een vrije interpretatie van dergelijke drastische sanctie lijkt ons enigszins uitgesloten.

V. Besluit

34. Vaak zal het voorkomen dat bij overlijden van één van de aandeelhouders, de aandelen belast worden met een zakelijk recht, met name het vruchtgebruik. Wie van beide de

⁵⁶ H. BRAECKMANS, *o.c.*, p. 223, nr. 45.

⁵⁷ De vruchtgebruiker is immers ook de beheerder, als goede huisvader van de zaak.

⁵⁸ P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *o.c.*, nr. 54, p. 42.

⁵⁹ P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *o.c.*, nr. 61, p. 48.

lidmaatschapsrechten, waaronder het stemrecht kan uitoefenen, die verbonden zijn aan die aandelen, maken het voorwerp uit van uitgebreide rechtsleer.

Alhoewel de toestand van de vruchtgebruiker duidelijk werd geregeld door de wetgever in het kader van de vordering tot uitsluiting, was dit niet het geval voor de uittredingsprocedure. Hierdoor wordt ongetwijfeld de rechtsonzekerheid gevoed. De enige houvast die er is, bestaat in de wettekst zelf. Terecht kan gesteld worden dat een vordering tot uittreding van aandelen door de naakte eigenaar kan ingesteld worden aangezien enkel hij kan beschikken ten bezwarende titel. Ondanks de talrijke theorieën die aan de vruchtgebruiker de meest uitgebreide bevoegdheden geeft, was het o.i. niet de bedoeling van de wetgever om een analoge redenering toe te passen overeenkomstig de vordering tot gedwongen overdracht van stemrecht. De wetgever heeft duidelijk in de richting van het vruchtgebruik gedacht en dit bewust niet toegepast in het kader van de gedwongen overname. In het kader van de “private onteigening in het belang van de vennootschap”, dient dan ook een stringente interpretatie van het artikel met betrekking tot het begrip aandeelhouder, navolging te krijgen, waardoor een vruchtgebruiker geen partij kan uitmaken bij een dergelijke vordering.

Ingrid De Poorter
Assistente Universiteit Gent

Financieel Instituut